

travelbook

Wietnam

Bezdroża

Mistrzowska **ERGO**
ochrona **HESTIA**
#

Autor przewodnika: Krzysztof Dopierała

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Aktualizacja: Gabriela Turzańska, Maciej Żemojtel

Redakcja: Gabriela Niemiec

Opieka techniczna: Katarzyna Leja

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?biewie2>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie II

ISBN: 978-83-283-4058-9

Copyright © Helion, 2018

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Spis treści

ATRAKCJE WIETNAMU	8
INFORMACJE PRAKTYCZNE	17
PRZED WYJAZDEM	18
Wybór czasu podróży	18
Źródła informacji	18
Przewodniki i mapy	18
Internet	19
Formalności	20
Ubezpieczenie	21
Zabezpieczenia medyczne	23
Co zabrać?	25
DOJAZD	28
NA MIEJSCU	29
Komunikacja	29
Autobusy	29
Pociągi	30
Samoloty	30
Skutery i motocykle	31
Transport miejski	34
Noclegi	35
Wyżywienie	37
INFORMATOR A-Z	38
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	49
KRAJOZNAWCZE ABC	50
Strefy górskie	50
Dłty rzeczne	52
Lasy, jeziora, wulkany	52
Obszary chronione	53
SPOŁECZEŃSTWO	58
Język	60
Religia	61
Tradycyjne wietnamskie wierzenia	61
Konfucjanizm i taoizm	62
Buddyzm	63

Chrześcijaństwo	64
Inne religie	65
Obyczaje	65
KULTURA I SZTUKA	67
Festiwale	67
Muzyka	68
Teatr lalek na wodzie	69
Architektura	70
Malarstwo	71
KUCHNIA WIETNAMU	71

WIETNAM PÓŁNOCNY 77

Hanoi	80
► Teatr lalek na wodzie	98
Mai Châu	101
Ninh Binh	103
Zatoka Ha Long	109
Wyspa Cat Ba	114
Park Narodowy Ba Bê	119
Bắc Hà	121
Sa Pa	124

WIETNAM ŚRODKOWY – CZĘŚĆ PÓŁNOCNA 130

Hôi An	132
Huê	147
Wietnamska Strefa Zdemilitaryzowana	157
► Kulinarne wyzwania	160
Park Narodowy Phong Nha-Ke Bang	162

WIETNAM POŁUDNIOWY 165

WIETNAM ŚRODKOWY – CZĘŚĆ POŁUDNIOWA 167

Mui Ne	170
Park Narodowy Cat Tiên	176
Đà Lat	177
Nha Trang	188
Quy Nho'n	195
Wyspy Côn Đảo	198
Ho Chi Minh	202
► Pływające targi	220

DELTA MEKONGU I WYSPA PHU QUỐC	222
My Tho	225
Vinh Long	229
Cần Thơ	233
Châu Đốc	239
Wyspa Phu Quốc	241
INDEKS	246

Spis planów i map

Wietnam	przednia okładka
Wietnam północny	78
Hanoi	82–83
Sa Pa	126
Hôi An	134–135
Huê	148–149
Wietnam południowy	166
Đà Lat	178–179
Nha Trang	190
Ho Chi Minh	206
Ho Chi Minh, okolice Pham Ngu Lao	210–211
Delta Mekongu	222–223
Cần Thơ	233
Phu Quốc	242

PERŁY ARCHITEKTURY

Świątynia Literatury w Hanoi

Najstarszy uniwersytet w Wietnamie, konstrukcja doskonała symetrycznie, której układ podwórzy i budynków spełnia konfucjańską zasadę zachowania równowagi.

Pagoda Jednej Kolumny w Hanoi

Drewniana świątynia na pojedynczej kamiennej kolumnie, wyłaniająca się z wody niczym kwiat lotosu; przedstawiana niekiedy jako symbol Wietnamu.

Perfumowa Pagoda

Położone w prowincji Ha Tây święte miejsce wietnamskich buddystów. Pagoda i pozostałe sakralne budynki wkomponowane są w tutejszy krajobraz gór wapiennych Hương Tích.

Japoński Most w Hôi An

Symbol miasta, zbudowany przez Japończyków pod koniec XVI w., zachwycający przykład orientalnej architektury drewnianej.

Katedra Phat Diêm

Katolicka świątynia niedaleko Ninh Binh, stanowiąca fascynujące połączenie europejskich i wschodnich stylów architektonicznych.

Kup książkę

Poleć książkę

Pagoda Vĩnh Trạng w Mỹ Tho

Okazała, pełna ornamentów świątynia buddyjska, będąca połączeniem stylów europejskich i azjatyckich. ▶

Pagoda Thiên Mu w Huế

Jedna z najpiękniejszych świątyń w kraju, zachwycająca także swoją wysoką wieżą.

Katedra Notre-Dame w Ho Chi Minh

Imponująca neoromańska budowla, najokazalsza świątynia dawnego Sajgonu, wzniesiona w XIX w. z materiałów specjalnie sprowadzonych z Francji. ▶

Świątynia Cao Đài w Tây Ninh

Zaskakująca mieszanka elementów pagody, katedry, meczetu i budowli z bajek. ▶

Kup książkę

Poleć książkę

CUDA PRZYRODY

Wyspy Côn Đảo

Nietknięty przez masową turystykę archipelag, o którego istnieniu wspominał Marco Polo. Wyspy tworzą chroniony rezerwat przyrody, a wody idealnie nadają się do nurkowania i snorkelingu.

Zatoka Bai Tư Long

Archipelag luźno rozrzuconych wysp, wysepek oraz skał, rozciągnięty wzdłuż wietnamskiego wybrzeża. Na sporej części zatoki, której krajobraz nie odbiega od słynnej Ha Long, utworzono park narodowy.

Rezerwat Tam Cốc

Jedne z najbardziej widowiskowych formacji wapiennych w Wietnamie. W czasie rejsu łódką po rzece Ngô Đông przepływa się przez trzy jaskinie, od których pochodzi nazwa rezerwatu.

Park Narodowy Phong Nha-Ke Bang

Zespół jaskiń krasowych, wietnamski cud natury objęty ochroną UNESCO.

Park Narodowy Ba Bê

Sanktuarium przyrody na uboczu głównych turystycznych szlaków, z największym w kraju jeziorem Ba Bê.

Przełęcz Tram Tôn

Najwyżej położona przełęcz w Wietnamie, nazywana „niebiańskimi wrotami”. Wspaniałe widoki na pobliskie doliny oraz szczyty pasma Hoang Liên Sơn, z Fansipanem na czele.

WYJĄTKOWE MIASTA

Huê

Prawdziwa perła dla miłośników historii i architektury, dodatkowo urzekająca swą lokalizacją na tle góry Ngu Binh.

Hôi An

Niepisana kulturalna stolica Wietnamu. Wpisane na Listę UNESCO „miasto krawców”, słynące z kolonialnej zabudowy, plaż oraz warsztatów krawieckich i szewskich, które niemal od ręki zrealizują każde nasze zamówienie.

Hanoi

Stolica Wietnamu, punkt obowiązkowy dla wszystkich podróżujących po Azji Południowo-Wschodniej. Atmosfera kolonialnych Indochin, stare miasto, dzielnica francuska, niemal nadmorska atmosfera Jeziora Zachodniego czy prawdopodobnie najsmaczniejsza kuchnia uliczna regionu – to atrakcje, których pominąć nie można.

Ho Chi Minh

Dawny Sajgon – stolica francuskich Indochin, największa metropolia Wietnamu pełna wspaniałych zabytków kolonialnych.

Đà Lạt

Górskie miasteczko o umiarkowanym klimacie, z zachęcającą do wędrówek okolicą, ulubione miejsce wietnamskich zakochanych.

Kup książkę

Poleć książkę

Wietnam środkowy część północna

Niekwestionowaną turystyczną perłą tej części kraju jest Hôi An – znajdujące się pod patronatem UNESCO „miasto krawców”, obowiązkowy punkt każdej pierwszej podróży po Wietnamie. Region jednak ma do zaoferowania znacznie więcej, a im dalej w kierunku północnym, tym krajobraz robi się bardziej pierwotny – z pasmem gór Trưông Sơn oraz lasami tropikalnymi aż po horyzont.

Jest to część Wietnamu szczególnie ciekawa dla pasjonatów historii, zarówno starożytnej, jak i tej bardziej współczesnej. Okolice Đa Năng oraz Hôi An są przedłużeniem rozciągającego się od południa terytorium dawnego państwa Czamów – odnaleźć tu można najciekawsze miejsca związane z ich kulturą. Zespół świątynny My Sơn, choć mocno zniszczony, porównywany jest niekiedy do innych podobnych kompleksów Azji

Południowo-Wschodniej, takich jak kambodżański Angkor czy indonezyjski Borobudur. Na północ od Huê, w Wietnamskiej Strefie Zdemilitaryzowanej można z kolei odwiedzić miejsca związane z historią II wojny indochińskiej. To tutaj, na 17. równoleżniku przebiegała dawna granica oddzielająca Wietnam Północny od Południowego.

Pod względem przyrodniczym rejon ten również wybija się ponad przeciętną. Udostępnione zwiedzającym od całkiem niedawna jaskinie Parku Narodowego Phong Nha-Ke Bang są jednym z naturalnych cudów świata. Nie gorzej wypada wybrzeże – egzotyczne plaże otaczają Hôi An i Huê, a następnie ciągną się przez setki kilometrów aż do brzegów Zatoki Tonkińskiej.

Uwaga! Tereny przygraniczne tej części Wietnamu to jedne z najbardziej

▼ Hôi An

Kup książkę

Poleć książkę

zagrożonych niewybuchami obszarów Azji Południowo-Wschodniej. Podróżyj z dala od popularnych szlaków turystycznych, należy więc zachować szczególną ostrożność.

Historycznie spora część północnego obszaru środkowego Wietnamu należy do najstarszej macierzystej części kraju, czyli tej, gdzie miało swój początek współczesne państwo. Prowincje Thanh Hóa, Nghệ An oraz Hà Tĩnh wchodziły w skład obszarów rządzonych przez cesarza Ly Thai Tò, kiedy w 1010 r. ustanowił on stolicę w Thăng Long, współczesnym Hanoi. Południowa granica była sukcesywnie przesuwana, gdy Wietnamczycy zajmowali kolejne terytoria królestwa Czampa, anektując z początkiem XIV w. okolice dzisiejszych Huế i Đà Nẵng. Ta część kraju jest też kolebką wietnamskiego chrześcijaństwa – to do portów w Hôi An oraz Đà Nẵng przybijali pierwsi misjonarze z Europy.

Ze względu na obecność portów był to bogaty region Wietnamu, do czego przyczynił się handel przyprawami, ceramiką i innymi importowanymi towarami.

Rezultatem działalności

handlowej była też różnorodność kulturowa. W Hôi An osiedlali się przedstawiciele różnych azjatyckich narodów, m.in. Japończycy i Chińczycy, a zabytkowe budynki w tym mieście noszą znamiona wielu stylów architektonicznych. Huế w XIX w. pełniło funkcje stołeczne, a zachowana tam w niezłym stanie cytadela jest jedną z głównych atrakcji regionu, podobnie jak groby ostatnich wietnamskich cesarzy. Decyzją konwencji genewskiej to właśnie na tych obszarach ustanowiono podział Wietnamu na wzór współczesnej Korei. Symboliczny, pomalowany na dwa kolory most, który dzielił naród na tych z Północy i Południa, jest obowiązkowym punktem wizyty w Strefie Zdemilitaryzowanej, na północ od Huế.

Dzisiejsze czasy są dla regionu bardziej łaskawe. Choć jego północna część pozostaje mniej rozwinięta, wskaźniki ekonomiczne okolic Đà Nẵng – ważnego ośrodka gospodarczego w Wietnamie – należą do najlepszych w kraju. Kwitnie tu turystyka, sektor usług oraz przemysł morski. Geograficznie w prowincji Quang Binh znajduje się najwęższe miejsce w kraju – odległość od morza do granicy z Laosem wynosi jedynie ok. 50 km.

Kup książkę

Poleć książkę

Hôi An

Hôi An jest niepisaną kulturalną stolicą Wietnamu i – mimo wielu turystów – miastem o niezwyklej atmosferze. Ten widniejący na Liście UNESCO żywy pomnik historii fascynuje, ponieważ zdaje się trwać od setek lat w niezmienionej postaci. Wkraczając w dzielnicę wąskich alei, starych domów kupieckich oraz chińskich hal zgromadzeń, współczesność zostawiamy daleko za plecami. Historyczną atmosferę potęguje brak ruchu samochodowego w większej części starówki. Hôi An to również miasto rzemieślnicze, tradycja warsztatów krawieckich ma się tu dobrze i na miarę można uszyć sobie dowolną część garderoby. Wieczorami biegnące wzdłuż rzeki ulice rozjaśniają się w blasku kolorowych lampionów i sam spacer pomiędzy nimi jest ogromną przyjemnością. Nie bez znaczenia pozostaje tu też sąsiedztwo, która daje sporo możliwości spędzania wolnego czasu, kiedy nasycimy się już samym Hôi An. Rowem łatwo dotrzemy na pobliskie plaże, a miłośnicy historii i architektury z pewnością nie ominą My Sơn – najbardziej

znanego w kraju kompleksu świątyń Czamów. Co istotne dla polskiego turysty, odnajdziemy tu związki z postacią Kazimierza Kwiatkowskiego, konserwatora zabytków, który za swe zasługi doczekał się w Hôi An pomnika.

HISTORIA

Podobnie jak w wypadku innych miast w środkowym Wietnamie, także historia Hôi An jest związana z istniejącym tutaj przed wiekami państwem Czampa. Jego najbardziej namacalne ślady znaleźć można w My Sơn, zespole hinduistycznych świątyń zlokalizowanym w pobliskiej dolinie. O ile My Sơn stanowiło duchowy ośrodek Czamów, o tyle Hôi An było dla nich centrum handlowym. Funkcjonowało wówczas pod nazwą Lâm Ấp Phô i już ok. IX–X w. stanowiło jeden z najważniejszych portów w całej Azji Południowo-Wschodniej. Znaczenie to w kolejnych wiekach wzrastało, a w okresie największego rozkwitu Czampy całkowicie kontrolowano tutaj handel przyprawami pochodzącymi

▼ Japoński Most

Kup książkę

Poleć książkę

Kazimierz odnowiciel

Z dużym prawdopodobieństwem nazwisko architekta Kazimierza Kwiatkowskiego bardziej znane jest Wietnamczykom niż Polakom, w 2007 r. w Hôi An odsłonięto nawet jego pomnik. Kazik – jak go nazywano w Wietnamie – w latach 1981–97 kierował pracami restauracyjnymi najbardziej znanych zabytków na terenie kraju: pałacu cesarskiego w Huê, starego miasta w Hôi An oraz kompleksu świątyń My Sơn. Jego zasługi dla tych pomników historii są nieprzecenione, mówi się nawet, że to dzięki nieustępliwości Polaka uniknięto drastycznej modernizacji starej części Hôi An, a w późniejszym czasie udało się wpisać ją na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Kwiatkowski był jedynym chętnym, który w latach 80. zgłosił się do polsko-wietnamskiego projektu rekonstrukcji tamtejszych zabytków i swoje pierwsze prace wykonywał we wspomnianym już My Sơn. Doprowadził tam do ocalenia wielu historycznych wież pochodzących z okresu istnienia państwa Czampa. Po udanej realizacji zlecenia przyszedł kolejne, i tak Polak zdecydował się zostać w Wietnamie na następne lata. Zmarł przedwcześnie w wieku 53 lat, tuż przed rozpoczęciem prac nad konserwacją świątyni Thê Miêu w Huê.

Prócz wspomnianego pomnika w Hôi An, tablice pamiątkowe poświęcone Kwiatkowskiemu można znaleźć w Huê oraz My Sơn. Po śmierci Polaka wydano w Wietnamie książkę ze wspomnieniami jego przyjaciół.

z Indii oraz krajów Bliskiego Wschodu, co przyczyniło się do jej wielkiego bogactwa. Port stał się również zalążkiem zmian o charakterze kulturowo-społecznym – to tędy „wpłynęło” do Wietnamu chrześcijaństwo.

Po upadku Czampy i przejęciu kontroli w regionie przez dynastię Nguyễn intensywny rozwój trwał nadal i między XVI a XVIII wiekiem Hôi An było prawdziwym międzynarodowym centrum handlu. Dominowali kupcy japońscy i chińscy, ale nie brakowało też przybyszów z Indii, Europy czy Egiptu. Czasy prosperity weszły w końcową fazę, gdy Wietnamem zaczęły targać wewnętrzne wojny dynastyczne. Wygrani w tych potyczkach bracia Tây Sơn byli przeciwni dalszej ekspansji obcokrajowców oraz handlowi zagranicznemu. Po upadku dość

krótkich i burzliwych rządów tej dynastii nowy cesarz Gia Long przekazał Francuzom na początku XIX w. wyłączne prawo do korzystania z portu w pobliskim Đa Nẵng i w konsekwencji port w Hôi An powoli popadł w całkowite zapomnienie.

Architektura miasta przez kolejne stulecia pozostawała w nienaruszonym stanie i w 1999 r. wpisano ją na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO – z dużą zasługą wspomnianego już Polaka, Kazimierza Kwiatkowskiego.

WARTO ZOBACZYĆ

Wszystkie godne zainteresowania miejsca w Hôi An znajdują się w obrębie starego miasta. Począwszy od 2014 r., wprowadzono tu nowy system biletowy, który

jest jednak w fazie rozwoju i jeszcze raz swoimi niedociągnięciami. Bilet kosztuje 120 000 VND i jest obowiązkowy przy wejściu na teren starówki, niezależnie od tego, czy planujemy odwiedzić poszczególne zabytki, czy tylko pospacerować. W praktyce reguła ta wydaje się nieprzestrzegana i bilety są wymagane jedynie przy odwiedzaniu poszczególnych świątyń lub muzeów. Wejściówka umożliwia wstęp do 5 z 18 miejsc uznanych za najważniejsze pomniki kultury. Tę listę

można ogólnie podzielić na: muzea, stare domy mieszkalne, hale zgromadzeń oraz pojedyncze zabytki innej kategorii, takie jak niepowtarzalny Japoński Most czy świątynia Quan Công. Warto tak rozplanować wstępy, aby odwiedzić po jednym z każdego typu miejsc. Niektóre obiekty nie są objęte oficjalnym biletem i wstęp do nich jest darmowy lub też dodatkowo płatny. Wejściówkę można też wykorzystać, biorąc udział w koncercie tradycyjnej muzyki lub warsztatach

rzemieślniczych, np. w Domu Pokazów Sztuki Tradycyjnej (zob. mapa). Większość atrakcji jest czynna od 7.00 lub 8.00 do 17.00 lub 18.00. Ze względu na kulturalną funkcję miasta turyści proszeni są o przywoity strój. Więcej informacji na temat turystyki w Hôi An znaleźć można na stronach: www.hoianworldheritage.org.vn oraz www.hoian-tourism.com.

Przedstawiany jako symbol Hôi An ★ **Japoński Most** ⓘ zachodni koniec ulicy **Tran Phu**, zbudowany przez

Japończyków, dobitnie pokazuje, jak istotną rolę odegrali oni w rozwoju miasta. Budowę rozpoczęto w 1593 r. – roku małpy, ukończono natomiast w 1595 r. – roku psa; figury właśnie tych zwierząt zdobią jego krańce. Most połączył mieszkające na przeciwnych brzegach rzeki społeczności japońską i chińską. Pełnił też funkcje religijne – część jego struktury stanowi niewielka świątynia. W 1986 r. obiekt poddano gruntownej renowacji i dziś jest on urzekającym przykładem drewnianej architektury orientalnej.

Wybudowana na cześć wybitnego chińskiego wojownika z dynastii Han ★ **świątynia Quan Công** ⓘ 24 Đ **Tran Phu** – pochodzi z połowy XVII w. Mimo licznych renowacji jej oryginalna konstrukcja pozostała w dużej mierze bez zmian. Składa się z trzech części: hali frontowej, dziedzińca oraz hali tylnej. Dachy są bogato zdobione ceramiką, zobaczmy tutaj smoki i jednorożce. W hali frontowej znajduje się ołtarz poświęcony samemu Quan Côngowi, z chińskich inskrypcji można odczytać, że podczas swego życia „działał on zgodnie z zasadami niebios”. Świątynia była ważnym elementem portowego charakteru Hôi An, modlono się tu o pomyślne transakcje oraz szczęśliwą żeglugę.

Na szczególną uwagę zasługują w Hôi An ★ **zabytkowe domy**. Na przykład **dom Quan Thăng** ⓘ 77 **Nguyen Thai Hoc** – to stary dom kupiecki, którego data powstania nie jest dokładnie znana, choć szacuje się ją nawet na początki XVIII w., kiedy to był własnością niejakiego kapitana Quan Thănga. Jego wnętrze jest prawdziwie artystyczne – orientalne zdobienia można odnaleźć na belkach, okiennicach czy balustradzie.

Warto również zwrócić uwagę na zabytkowe meble.

Dom i kaplica rodziny Tran ⓘ 21 ₫

Le Loi – to obiekt powstały na początku XIX w. z inicjatywy Chińczyka Tran Tu Nhaca jako miejsce przeznaczone do oddawania czci przodkom. Jego konstrukcja składa się z kaplicy oraz części mieszkalnej, w której przebywali właściciel posiadłości, jego rodzina i goście. Całość wraz z ogrodem o powierzchni 1500 m² została zaplanowana z dbałością o zasady *feng shui*. Kaplica posiada osobne wejścia dla kobiet i mężczyzn. Każdego roku nadal zbierają się tu potomkowie rodu, by oddawać hołd zmarłym protoplastom.

Dom Tân Ky ⓘ 101 ₫ Nguyen Thai

Hoc – to pierwszy dom w Hôi An, który oficjalnie otrzymał status narodowego dziedzictwa, nadawany przez wietnamskie Ministerstwo Kultury. Dwupoziomowa konstrukcja, podobnie jak wiele innych w mieście, jest fuzją stylów wietnamskiego, chińskiego i japońskiego. Cztery główne pomieszczenia służyły jako sypialnia, salon, dziedziniec oraz

sala do przyjmowania gości. Pochodząca z końca XVIII w. budowla jest do dziś zamieszkała przez członków tego samego rodu.

Historycznych konstrukcji mieszkalnych jest w Hôi An znacznie więcej i każda z nich zasługuje na uwagę.

Dom Đức An ⓘ 129 ₫ Tran Phu

– był kiedyś bardzo znaną w środkowym Wietnamie księgarnią sprzedającą teksty chińskie, wietnamskie oraz publikacje europejskich myślicieli, takich jak choćby Voltaire. Dwupoziomowy **dom Phung Hung** ⓘ 4 ₫ Nguyen Thi Minh Khan – ma piętra różniące się od siebie stylami: na parterze znajdziemy japońskie detale architektoniczne, a na piętrze chińskie. W **domu Diêp Đông Nguyễn** ⓘ 82 ₫ Nguyen Thai Hoc – w połowie XIX w. funkcjonowała z kolei apteka oferująca specyfiki tradycyjnej chińskiej medycyny.

Hale zgromadzeń w Hôi An były miejscem spotkań społeczności wywodzących się z różnych regionów Chin. W powstałej w 1885 r. **hali kantońskiej** ⓘ 176 ₫ Tran Phu bieżące tematy roztrząsali

▲ Uliczka w Hôi An

▲ Hala zgromadzeń Phuc Kien

więc głównie emigranci z okolic Guangzhou. Do środka dostaniemy się przez dostojną bramę (z trzema wejściami), na której z chińskich znaków odczytać można nazwę kompleksu „Hala Zgromadzeń Quang Trieu”. Wewnątrz zachowało się wiele historycznych artefaktów: m.in. terakotowe siedziska, kadzielnica i dokumenty związane z funkcjonowaniem w Hôi An chińskich społeczności. Źródła podają, że poszczególne części świątyni zostały skonstruowane w Chinach i dostarczone tutaj w formie gotowej do złożenia. Warta uwagi jest fontanna ze zdobieniami w kształcie smoków.

Hala zgromadzeń **Trung Hoa** 📍 64 Đ **Tran Phu** – powstała przy udziale kilku chińskich społeczności i służyła wszystkim Chińczykom rezydującym w mieście. Jest to najstarsza tutejsza hala, pochodzi z 1. poł. XVIII w. i funkcjonowała wówczas pod nazwą Duong Thuong. Dawniej we wnętrzu znajdowała się kamienna płyta, z której można było odczytać 10 zasad obowiązujących przy prowadzeniu interesów w Hôi An. Główną

patronką hali jest bogini Thiên Hậu, dodatkowo poświęcona jest ona również Konfucjuszowi, a także przywódcy chińskiej rewolucji Sun Jat-senowi.

Na uwagę zasługuje także **hajnańska hala zgromadzeń** 📍 178 Đ **Nguyen Duy Hieu**, poświęcona 108 chińskim kupcom, którzy zginęli na morzu przypadkowo wzięci za piratów. Ciekawą historię posiada hala zgromadzeń **Phuc Kien** 📍 46 Đ **Tran Phu**, na miejscu której znajdowała się początkowo buddyjska pagoda.

Hôi An jest miastem, w którym każdy znajdzie dla siebie interesujące **muzea**. Ekspozyty **Muzeum Historii i Kultury** 📍 7 Đ **Nguyen Hue** – reprezentują całkiem spory okres w historii lokalnych ziem: od czasów istnienia państwa Czampa po okres, kiedy Hôi An jako port było u szczytu swej potęgi. Ciekawe są czarno-białe zdjęcia miasta z początków XX w. Obiekt usytuowany jest na terenie XVII-wiecznej pagody Quan Âm. ★ **Muzeum Handlu Ceramiką** 📍 80 Đ **Tran Phu** – przedstawia dzieje miasta

jako historycznego centrum handlu z innymi azjatyckimi krajami, z czasów gdy ceramika była istotnym przedmiotem ówczesnych transakcji. Znajdziemy tu eksponaty pochodzące z Chin, a także z odległych zakątków Bliskiego Wschodu. Wart uwagi jest sam budynek – to utrzymany w pięknym stanie przykład drewnianej architektury mieszkalnej z połowy XIX w. Pozostałe obiekty muzealne w Hôi An to **Muzeum Kultury Ludowej** ❶ 33 Đ Nguyen Thai Hoc, z wystawą prezentującą stroje i obyczaje wiejskich społeczności Wietnamu, a także **Muzeum Kultury Sa Huynh** ❶ 149 Đ Tran Phu, przybliżające prehistoryczną cywilizację, zamieszkującą tutejsze okolice w okresie od II w. p.n.e. do II w. n.e.

Zakłady krawieckie w Hôi An

Konkurencja wśród warsztatów, które oferują ubrania szyte na miarę, jest w Hôi An potężna – są ich setki, często usytuowanych obok siebie wzdłuż jednej ulicy. Zakłady te różnią się jakością usług i te lepsze (oraz droższe) można często odróżnić na pierwszy rzut oka – wewnątrz jest schludnie urządzone, obsługa elegancko ubrana, wybór materiałów spory. Ubrania można wybierać z gotowych propozycji lub przynieść ze sobą dowolne zdjęcie z katalogu lub internetu – otrzymamy jego wierną kopię. O ceny należy się targować, zwłaszcza przy zamawianiu większej liczby ubrań. Najprawdopodobniej zostaniemy poproszeni o wpłatę zaliczki, nie powinna ona jednak przekraczać 25% wartości zlecenia. Należy upewnić się, że poprawki są wliczone w cenę usługi aż do całkowitej satysfakcji klienta. Co równie istotne, podajmy jak najwięcej detali dotyczących interesującego nas kroju, wymiarów, koloru szwów itp. Jeśli zlecamy szycie bardziej skomplikowanej odzieży, np. garnituru, pobyt w mieście należy zaplanować na dłużej niż jeden dzień. Choć niektóre sklepy mogą oferować takie usługi w 24 godziny, czas potrzebny na odpowiednie przymiarki, poprawki i dobrą jakość wykończenia będzie dłuższy. Te same reguły dotyczą wykonania butów – takich zakładów również w Hôi An nie brakuje.

Do zakładów krawieckich z dobrą reputacją należą m.in. **A Dong Silk** (62 Đ Tran Hung Dao; www.adongsilk.com) czy tańszy **Forget Me Not** (37 Đ Phan Chu Trinh, fb: missforgetmenotno20).

Informacja turystyczna

Punkty informacyjne znajdują się w kilku miejscach, np. przy 10 Đ Nguyen Hue. W różnych alejach starówki rozrzucone są także punkty zajmujące się sprzedażą biletów – z pewnością ich pracownicy nas odnajdą (nawet prędzej niż my ich).

Dojazd i orientacja

Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w Đà Nẵng, więc zdecydowana większość turystów dociera do Hôi An **autobusem**. Tzw. otwartymi połączeniami dotrzemy tutaj m.in. z Nha Trang (cena 300 000–350 000 VND; czas przejazdu ok. 12 godz.) oraz Huế (ok. 80 000 VND; ok. 4 godz.). Możliwy jest też bezpośredni transfer do Hanoi (ok. 350 000 VND; ok. 18 godz.). Połączenia obsługiwane przez agencje turystyczne najczęściej zatrzymują się niedaleko starego miasta Hôi An, w okolicy ulicy Hai Ba Trung. Dworzec autobusowy, mający połączenia do Đà Nẵng, znajduje się ok. 2 km na północny zachód od centrum przy Đ Le

Hong Phong. W Hôi An nie kursuje komunikacja miejska, więc będzie trzeba dotrzeć tam taksówką – klasyczną lub motocyklową. Bilety na trasie Hôi An – Đà Nẵng kosztują ok. 20 000 VND, ale cena dla turystów bywa zawyżana.

Pociągi z Đà Nẵng wyruszają w podróż do Huế (ceny biletów od 60 000 VND za miejsce w klasie *soft seat*; czas przejazdu ok. 2,5 godz.), Hanoi (od 370 000 VND w klasie *hard sleep* bez klimatyzacji; ok. 16 godz.) oraz Ho Chi Minh (od 590 000 VND za *hard sleep* z klimatyzacją; ok. 17 godz.).

Najbliższe **lotnisko** także znajduje się w Đà Nẵng (ok. 30 km na północny zachód; www.danangairportonline.com). Jest to jeden z trzech portów lotniczych w Wietnamie, gdzie po uprzedniej organizacji promesy jesteśmy w stanie otrzymać wizę bezpośrednio przy wjeździe do kraju. Tanimi połączeniami krajowymi oferowanymi przez linię VietJet Air możemy dotrzeć stąd m.in. do Ho Chi Minh (od ok. 30 USD) i Hanoi (od ok. 35 USD). Transfer minibusem z lotniska

bezpośrednio do Hôi An to koszt ok. 120 000 VND.

Komunikacja miejska w Hôi An nie kursuje, ale stare miasto jest wręcz stworzone dla pieszych. Tutejsze ulice są wyłączone z ruchu samochodowego, a wszystkie godne uwagi obiekty znajdują się w zasięgu krótkiego spaceru. Powszeczne są wypożyczalnie skuterów (ceny od 100 000 VND za dzień) oraz rowerów (od 20 000 VND za dzień), więc dojazd na pobliskie plaże nie będzie stanowił problemu. Na rzece przy starym mieście sędziwe Wietnamki oferują przejażdżki łódką (ok. 80 000 VND za 30 min), choć jest to bardziej atrakcja niż forma komunikacji.

Noclegi

Zakwaterowanie w Hôi An jest nieco droższe niż w innych miejscach w Wietnamie, choć z odrobiną cierpliwości znajdziemy również tanie pokoje. Bezpośrednio na starym mieście usytuowanych jest tylko kilka drogich, butikowych hoteli. Większość tańszych obiektów zlokalizowana jest nieco dalej na północ, zwłaszcza w okolicy Đ Hai Ba Trung.

- ◆ **Gia Bao Phat Homestay**, 193 Đ Cua Dai; tel.: +84 235 3924536; www.giabaphomestay.com; dwójki od 280 000 VND. Niedrogi nocleg w ładnym wietnamskim domu. Lokalizacja w połowie drogi między Hôi An a plażą Cua Dai, więc konieczne będzie przemieszczanie się rowerem lub skuterem.
- ◆ **Hotel Hoa Binh**, 696 Đ Hai Ba Trung; tel.: +84 235 3916838; www.hoabinh-hotelhoian.com; miejsce w dormitorium od 170 000 VND, dwójki od 380 000 VND; w cenie noclegu bufetowe śniadanie. Dobra relacja jakości do ceny. Lokalizacja blisko starówki, wszystkie pokoje z klimatyzacją.
- ◆ **House Backpacker's**, 86 Đ Ba Trieu; tel.: +84 235 3939885; miejsce w dormitorium od 130 000 VND, dwójki od 320 000 VND. Jeden z niewielu

hostelowych obiektów w mieście; ośmioosobowe dormitoria zaopatrzone są w szafki do zabezpieczenia bagażu. W ofercie liczne wycieczki zorganizowane.

- ◆ **Tan Phuong Hotel**, 209 Đ Ly Thuong Kiet; tel.: +84 235 3862531; www.tanphuonghotel.url.ph; dwójki od 250 000 VND. Typowy niskobudżetowy azjatycki hotel. Wyposażenie wymaga odświeżenia, ale jest czysto, tanio i niedaleko od starego miasta.

Wyżywienie

W Hôi An można się pokusić o zwiększenie budżetu przeznaczonego na posiłki. Restauracje starego miasta, zwłaszcza te zlokalizowane przy rzece, mają niesamowitą atmosferę i samo siedzenie w nich to miły sposób na spędzenie wieczoru. Regionalną specjalnością gastronomiczną jest tutaj *cao lầu* – przyrządzone na ciepło danie z wieprzowiną, nudlami oraz świeżą zieleńią. Jego niepowtarzalność wynika podobno z tego, że woda używana do gotowania nudli pobierana jest tylko z wybranych studni w Hôi An. Prócz drogich restauracji znajdziemy też sporo tańszych knajpek oraz stoisk ulicznych. Kolację można również zjeść podczas wieczornego rejsu na statku (cena ok. 400 000 VND). Mnóstwo lokali i przydomowych kuchni oferuje uczestnictwo w kursach gotowania, można się więc nauczyć, jak przyrządzać *cao lầu* własnoręcznie (polecić można rodzinne **Gio An**, 95 Đ Bach Dang; www.gioancookers.com; ceny od 40 USD/os. za 3-godz. kurs obejmujący zakupy na targu.

- ◆ **Casa Italia**, 99 Đ Bach Dang; pizza od 120 000 VND. Restauracja nad rzeką, serwująca dania kuchni włoskiej. Zjemy tu nie tylko pizzę, ale też makarony, lasagne i inne klasyki z Italii.
- ◆ **Maharaja Tandoor**, 9 Đ Nguyen Phuc Chu; ceny od 80 000 VND. Jedna z wielu restauracji mieszczących się na przeciwnym niż główna część starego

miasta brzegu rzeki. Skosztujemy tutaj popularnych dań indyjskich, m.in. curry z baraniny.

- ◆ **Nadrzeczne stoiska z *cao lâu***, w pobliżu Japońskiego Mostu; ceny od 25 000 VND. To najciekawsza propozycja na skosztowanie tego słynnego dania. Otrzymamy tu nie tylko pyszne *cao lâu*, lecz także wyjątkowy widok na rzekę.
- ◆ **Sakura**, 119-121 Đ Nguyen Thai Hoc; <http://hoiansakura.com>; ceny od 80 000 VND. Lokal w pięknej historycznej willi, przy moście na wysepce An Hôi, nastrojowa atmosfera i widoki na rzekę z tarasu na piętrze. Kuchnia wietnamska oraz soczyste steki.

Inne informacje

- ◆ **Aktywny wypoczynek.** Okolice pobliskich wysp Cham nadają się do nurkowania oraz snorkelingu i w Hôi An znajdziemy liczne agencje oferujące tego typu atrakcje. Skorzystać można np. z usług **Cham Island Diving Center** (88 Đ Nguyen Thai Hoc; www.vietnamscubadiving.com) – całodzienna wycieczka z wizytą na wyspie, napojami, przekąskami i snorkelingiem to koszt 45 USD/os. Możliwe jest także nurkowanie w nocy.
- ◆ **Pomoc medyczna.** W razie problemów zdrowotnych pomocą służy **Szpital Pacific**, 6 Đ Phan Ding Phung; tel.: +48 235 921656.

OKOLICE

Znajdujący się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO ★ **park archeologiczny My Sơn** ⓘ 8.00–17.00; wstęp 150 000 VND – to zespół budowli o charakterze religijnym, powstałych w okresie od IV do XIII w., w czasie istnienia w środkowym Wietnamie państwa Czampa. Ruiny bywają porównywane do innych sakralnych kompleksów Azji

Południowo-Wschodniej, takich jak kambożański Angkor czy indonezyjski Borobudur. O ile faktycznie My Sơn pełniło dla Czamów taką samą funkcję i było ich duchowym centrum, o tyle dzisiejsze pozostałości nie są w stanie konkurować z innymi swoim rozmachem. Obecnie na kompleks składa się ok. 70 świątyni (w różnym stanie), połączonych ze sobą ścieżkami ułatwiającymi zwiedzanie.

- ▼ Park archeologiczny My Sơn

Kup książkę

Poleć książkę

Wyspy Côn Đảo

Położone ponad 200 km w linii prostej na południe od Ho Chi Minh wyspy Côn Đảo są w dalszym ciągu skrywanym sekretem wietnamskiej turystyki. Mocno odizolowane od stałego lądu przyciągają jednak z roku na rok coraz większą liczbę odwiedzających, łącząc podobnie jak południowa wyspa Phu Quốc fantastyczne możliwości plażowania z walorami historyczno-kulturowymi. Także tutaj znajdowały się niechlubne więzienia wybudowane przez Francuzów, a potem przejęte przez oddziały Wietnamu Południowego i Amerykanów.

W skład archipelagu wchodzi 16 wysp o całkowitej powierzchni 76 km². Największą z nich jest Côn Sơn, na której znajduje się lotnisko oraz ciągle niewielka infrastruktura turystyczna.

Wszystkie tutejsze wyspy tworzą chroniony rezerwat przyrody – **Park Narodowy Côn Đảo**. Okoliczne wody nadają się do nurkowania oraz snorkelingu. Na wyspy najlepiej przybyć w środku tygodnia, gdyż w weekendy daje się odczuć zwiększoną liczbę wietnamskich turystów.

HISTORIA

Archipelag został wymieniony w XIII-wiecznym dziele odkrywcy Marco Polo, który podobno schronił się tutaj przed szalejącym na morzu sztormem. W późniejszym okresie gościł tu również inny wielki podróżnik – kapitan James Cook. Największa wyspa Côn Sơn funkcjonowała przez wiele stuleci pod nazwą Pulo Condore – *kundur* oznacza owoce tykwy porastającej tutejsze obszary. W XVIII w. Brytyjczycy założyli tu niewielką bazę, która miała służyć jako przystanek dla statków handlowych, po kilku latach jednak została ona splądrowana, a gości wypędzono. Wyspa była przez kilka lat domem dla francuskiego kompozytora Camille'a Saint-Saëns'a, znaleźć tu można muzeum poświęcone jego osobie. Najbardziej znana część historii archipelagu łączy się z tutejszymi więzieniami, założonymi przez Francuzów w latach 60. XIX w. Zarządzającymi nimi

▼ Plaża w Parku Narodowym Côn Đảo

Kup książkę

Poleć książkę

stulecie później Amerykanie przetrzymywali w nieludzkich warunkach komunistycznych więźniów, używając do tego tzw. tygrysy klatek – niskich konstrukcji z drutu kolczastego, które ograniczały skazanym ruchy. Szacuje się, że podczas całego okresu funkcjonowania więzień (1862–1975) życie straciło tutaj ponad 20 000 osób, nie tylko z powodu egzekucji, lecz także niedożywienia i wyczerpującej pracy.

W 1993 r. wyspom nadano status parku narodowego. Dziś opiekuje się nimi m.in. organizacja World Wide Fund for Nature, pomagająca realizować projekty z zakresu ochrony zagrożonej fauny i flory.

WARTO ZOBACZYĆ

Ze względu na skaliste wybrzeże **wyspa Côn Sơn** nie posiada tak wielu plaż jak południowa wyspa Phu Quốc, te istniejące jednak są warte każdej minuty podróży na archipelag. Najbliższej głównego miasteczka **CÔN SƠN** (nazywa się tak samo jak wyspa) znajduje się najbardziej dostępna **plaża An Hai** – jedyna

z zakwaterowaniem bezpośrednio przy piasku. Na południowym cyplu Côn Sơn zlokalizowana jest **plaża Nhat**, odizolowana i dostępna jedynie przy niskiej fali (lepiej nie rozbijać tam namiotu na noc). Po drodze w tym kierunku warto zatrzymać się na **przylądku Ca Mập**, skąd roztaczają się panoramiczne widoki na okoliczne morze. Przemierzając się z miasteczka Côn Sơn na północ, natrafimy z kolei na **plażę Dam Trau**, gdzie od czasu do czasu da się zauważyć małe lądujące samoloty (obok mieści się bowiem lotnisko).

Pozostałości **kompleksu więziennego** rozrzucone są zarówno w centrum miasteczka Côn Sơn, jak i na północ od niego. Łatwo je znaleźć, przemierzając się wzdłuż ulicy Nguyen Hue, przechodzącej następnie w Nguyen Van Cu. Wszystkie są otwarte dla odwiedzających. Przeważnie są to niewyróżniające się betonowe konstrukcje lub zniszczone budynki w stylu kolonialnym, w których część pomieszczeń zainscenizowano na dawne cele. Również przy ulicy Nguyen Hue znajduje się nowe **muzeum**

Kup książkę

Poleć książkę

więzienne (przeniesione z dawnego domu gubernatora), którego wystawa obejmuje m.in. zdjęcia wielu skazańców. Na północ od muzeum, przy ulicy Nguyen An Ninh, odnaleźć można **cmentarz Hang Dương** z mogiłami, które przeniesiono z różnych miejsc wyspy w 1975 r. Na wschód od miasteczka Côn Sơn znajdują się pozostałości **mostu Ma Thiên Lanh**, wybudowanego przez wietnamskich więźniów jeszcze za czasów kolonialnych. Można się wybrać tutaj na krótką wędrowkę w kierunku przeciwnieległego brzegu wyspy.

Na leżącej na południe od Côn Sơn **wyspie Hon Ba** schronienie podczas wietnamskich wojen dynastycznych w XVIII w. znalazł podobno książę Nguyễn Anh, później znany jako cesarz Gia Long, który przeniósł stolicę kraju z Hanoi do Huế. Przebywał on w tutejszej grocie razem ze swoją żoną Phi Yên, która została później pozostawiona na wyspie w wyniku nieposłuszeństwa względem męża; w południowej części miasteczka Côn Sơn znajduje się poświęcona jej **świątynia** (ulicą Hoang Phi Yen należy

Chrystus z Vung Tau

Nie tylko Rio de Janeiro i polski Świebodzin mają swoje figury Chrystusa. Jedna powstała też w kraju, w którym odsetek katolików wcale nie rzuca na kolana. Statua w wietnamskim Vung Tau (skąd kursują promy na wyspy Côn Đảo), ufundowana przez Wietnamskie Stowarzyszenie Katolickie, budowana była przez blisko 20 lat, ukończono ją w 1993 r. Rozkładająca ręce postać wraz z cokołem wznosi się na 36 m, czyli dokładnie tyle, ile w Świebodzinie i o 2 m mniej niż w Rio. Na górę można się dostać 133 schodami. Widoki ze wzgórza Nho, gdzie umieszczono rzeźbę, są zjawiskowe – Chrystus spogląda stąd niewzruszony w stronę wód Morza Południowochińskiego.

się przedostać na drugą stronę niewielkiego jeziora), gdzie często modlą się tutejsi mieszkańcy.

Dojazd i orientacja

Loty na wyspy Côn Đảo są bardzo drogie (stan na jesień 2017), nie ma bowiem na tej trasie żadnej konkurencji, choć może to się zmienić w najbliższych latach wraz z dalszym rozwojem turystyki. Jedyne bezpośrednie połączenia archipelag posiada z Ho Chi Minh (Vietnam Airlines; cena od 400 USD za lot w dwie strony). **Lotnisko** znajduje się w północnej części wyspy Côn Sơn. Nie ma ono regularnych połączeń z miasteczkiem, ale zgodnie z rozkładem nielicznych lotów kursują tutaj hotelowe minibusy, które chętnie podwożą nas w tym kierunku (cena za przejazd ok. 60 000 VND).

Znacznie tańszą alternatywą jest podróż **promem** z miasta Vung Tau, ok. 100 km na południowy wschód od Ho Chi Minh (bilety zakupione bezpośrednio na dworcu Miền Đông kosztują ok. 60 000 VND). Promy kursują nieregularnie w zależności od sezonu, zdarza się, że tylko dwa razy w tygodniu. Port Vung Tau znajduje się kilka kilometrów na północ od centrum miasta (Đ 30 Tháng 4). Czas podróży odbywającej się nocą wynosi ok. 11 godz. (cena kieszetki 200 000 VND). Prom dobija do niewielkiego portu Bến Đầm na południu wyspy Côn Sơn. Transport do miasteczka wygląda tak samo jak w przypadku lotniska – brak regularnych połączeń publicznych.

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Wietnam,

rdzeń dawnych Indochin Francuskich, po dekadach burzliwej historii zajął należne mu miejsce jednego z najbardziej atrakcyjnych dla podróżników krajów Azji Południowo-Wschodniej. Każdy przybysz szybko zatracą się tu bez reszty w dalekowschodniej egzotyce. Fascynujące miasta, w których tysiącletnie zabytki sąsiadują z architekturą kolonialną i budownictwem socjalistycznym, rajskie plaże i dzikie góry, izolowane wsie mniejszości etnicznych... – to tylko niektóre z atrakcji, które oferuje Wietnam spragnionym wrażeń obywatelom.

Oszalałająca metropolia **Hanoi**

Tajemnicze **zabytki** pośród **dżungli**

Zatoka Ha Long i **Delta Mekongu**

Pływające targi i **pola ryżowe**

Nieodkryta **prowincja interioru**

„Legendarne” **jedzenie uliczne**

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900

0 601 339900

Bezdroża

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny wyłącznie na:

ebookpoint.PL

ISBN 978-83-283-4058-9

9 788328 340589

Cena 26,90 zł